

Безперечно, немає в Україні іншого поета, крім Шевченка, про якого написано стільки книг, статей, рефератів, наукових праць. Його твори всебічно проаналізовані поколіннями дослідників, архівні матеріали досконально вивчені, за їх мотивами знято сотні фільмів та поставлено тисячі вистав. Та Шевченкіана багатопланова і невичерпна та постійно оновлюється, а постать і творчість Кобзаря і надалі залишаються цікавими і актуальними для наших сучасників – від юного школяра до сивочолого академіка, бо неосяжною є велич його слова, геніальність думки, пророцтво ідей.

Загальновідомим для наших краян є факт перебування Тараса Григоровича Шевченка на Кременеччині восени 1846 року. Працюючи тоді у складі Археографічної комісії, він побував у Кременці, Почаєві, Вишнівці. Свідченням пам'яті про той візит стало видання у Кременці «Малого Кобзаря» (1922 р.) в друкарні братів Юзефовичів, упорядником якого був професор Василь Біднов, колишній член Центральної Ради, який тоді жив в нашому місті. Враження від поїздки лягли в основу повісті «Варнак». А низка моментів, пов'язаних із перебуванням Кобзаря у Почаєві, дає підставу говорити про Шевченка як художника та фольклориста: до наших днів збереглися чотири його акварелі та два ескізи видів Почаївської лаври, а також три народні пісні, записані ним тут.

Напередодні цьогорічних травневих шевченківських днів – наша розповідь про нові надбання фондів обласного літературно-меморіального музею Юліуша Словацького з Шевченкіани. Це – своєрідне літературне повернення Поета в наш край мовою нових видань, повернення з новим переосмисленням його потужної постаті нашими сучасниками. Тими, котрі, переживаючи реальні події нинішніх днів, звертають увагу кожного з нас на невмирущість слова Тараса.

Насамперед, детальніше хочеться ознайомити читачів із книгою «TarasSzewczenko.

Kobzia

ż», присвяченою 200-річчю від дня народження Поета. Видана у 2013 році львівським видавництвом «Світ», вона скерована в першу чергу до польськомовних читачів і містить поетичні шедеври «Кобзаря» у перекладах видатних польських і українських авторів. Книга є найповнішим зібранням найкращих перекладів творів Шевченка польською мовою, що були здійснені протягом останніх 150 років.

Урочиста презентація цього ошатного видання відбулася під час міжнародного літературно-мистецького форуму «Діалог двох культур», який щорічно проходить у музеї Юліуша Словацького з участю видатних науковців, літераторів, митців не тільки Польщі та України, а й багатьох інших країн світу. Упорядник видання Роман Лубківський – відомий український письменник і перекладач, державний і громадський діяч, дипломат, лауреат національної Державної премії імені Тараса Шевченка, почесний громадянин Кременця – був постійним учасником наших традиційних «Діалогів», тому саме такий представницькій аудиторії він вперше презентував своє дітище.

Книгу відкриває вступна стаття Р. Лубківського «Кобзар заборонених стогонів», в якій автор підкреслює зростання інтересу польських читачів до постаті українського поета-пророка, все глибше усвідомлення поляками історичного зв'язку з долею і творчістю Шевченка, найбільшим прагненням якого була незалежність.

«Kobziaż» під редакцією Романа Лубківського містить 200 творів у перекладах понад двадцяти авторів. Збірку розпочинають поезії Шевченка, які входили до першого видання «Кобзаря» 1840 року, а далі вірші впорядковані за хронологічним принципом. Значна частина цих перекладів, зроблених в попередні роки, є добре знана в Польщі, але поміщені в книзі і такі, що були перекладені польською мовою вперше.

Авторами поетичних перекладів, що увійшли до книги, є відомі в Україні літератори і перекладачі: **Богдан Лепкий** – поет, прозаїк, літературознавець, критик, перекладач, художник, видавець, громадсько-культурний діяч, професор Ягелонського університету в Кракові, якого називають послом української культури в Польщі;

Чеслав Ястженбец-Козловський

–уродженець Кременця, якому належать 38 прекрасних перекладів поезій Шевченка;

Мечислав Яструн

– теж наш земляк (народився в селі Королівка Борщівського району Тернопільської області), перекладав польською мовою твори Тараса Шевченка, Павла Тичини, Максима Рильського, автор літературознавчих біографій Юліуша Словацького та Адама Міцкевича;

Остап Лапський –

професійний перекладач, поет і публіцист, професор української філології Варшавського університету, лауреат національної премії імені Тараса Шевченка (2007р.), перекладав також польську поезію українською мовою, зокрема – твори Ю. Словацького, А. Міцкевича, Ц. Норвіда, К. Галчинського, Я. Івашкевича. Особливо хочеться виділити постать

Петра Купрія

– українського поета, уродженця Волині, який писав також і польською мовою, перекладав українських класиків – Котляревського, Шевченка, Франка, Лесі Українки та сучасних поетів. Та найвартіснішою справою його життя став повний переклад «Кобзаря» польською мовою – вперше в історії літератури. Цій праці шевченкознавець присвятив 17 років, що дало змогу полякам «відчутти неповторність української культури через творчість Тараса Шевченка, а його феномен – ритміку і динаміку, звучання, дихання ... через польську мову».

З перекладами українських авторів переплітаються тлумачення польських авторів, вклад у світову Шевченкіану яких є досить вагомим. Робота над перекладами творів Шевченка, як відомо, розпочалась ще за життя поета, в 40-их роках XIX ст., оскільки саме тоді встановлюються його зв'язки з поляками й польською культурою. Зокрема, він знайомиться з поетом, етнографом, перекладачем і культурним діячем Тадеушем Ладю-Заблоцьким і відомим істориком та публіцистом Міхалом Грабовським – одним з основоположників «української історичної школи» в польській історіографії, котрого Пантелеймон Куліш називав «українським Вальтером Скоттом». Заприятелювавши з Ромуальдом Подберезьким, Шевченко стає передплатником видаваного ним "Rocznika Literackiego", а поляк Леонард Дембський навчав Шевченка французької мови. Особливо плідними були стосунки Т. Шевченка з ідейними однодумцями – польськими дисидентами Едвардом Желіговським (йому було присвячено "Подражаніє"), Зигмунтом Сераковським та Броніславом Залеським, з якими поет знайомиться під час Оренбурзького заслання. Та найпереконливішим доказом цієї дружби став "Ілюстрований Кобзар" (1844), виданий польською абеткою. Таким чином польські друзі поета зробили його твори доступними для польського читача.

До книги під редакцією Романа Лубківського увійшли переклади поезій Кобзаря, виконані найавторитетнішими авторами Польщі. Серед них: **Ярослав Івашкевич** – видатний польський поет, прозаїк, публіцист і перекладач українського походження (народився на Вінниччині), доля і творчість якого тісно переплетені із Кременцем і постаттю Юліуша Словацького. Він також підтримував дружні особисті стосунки з українськими поетами – Миколою Бажаном, Максимом Рильським, Дмитром Павличком.

Почесне місце серед польських перекладачів Тараса Шевченка займає

Леонард Совінський

– один із перших перекладачів і дослідників творчості Кобзаря. Син польського шляхтича і української селянки родом зі Східного Поділля, випускник Київського університету, він однаково добре володів українською та польською мовами. Окрім блискучих перекладів поем «Гайдамаки», «Наймичка», численних віршів Кобзаря, він є автором драми «Na Ukrainie» (про події Січневого повстання), монографій «Studja nad ukraińską literaturą dzisiejszą», «Taras Szewczenko» та інших літературознавчих праць.

Представлені в збірнику й переклади інших авторів: **Юзефа Лободовського**, визнаного в Україні як такого, хто єднає польську та українську літератури, авторитетного перекладача поезій Шевченка, автора знаменитого вірша «Слава Україні»;

Єжи Єнджеєвича

– польського письменника, літературного критика та перекладача українських (Івана Драча, Михайла Коцюбинського, Максима Рильського, Ліни Костенко), російських та італійських поетів, автора відомої автобіографічної повісті про поета «Українські ночі або родовід генія»;

Леона Пастернака

– автора одного із найкращих перекладів «Заповіту» та інших знаних в світі науковців.

Тема про творчість українського генія об'ємна, однак, скільки б не народжувалось книг, радіеш кожному новому виданню, яке стає важливою часткою музейних фондів. Багатотомник «Шевченківської енциклопедії», виданий Національною академією наук України, – одне із них. Цей унікальний проект з передмовою Івана Дзюби, зреалізований колективом науковців під керівництвом академіка Миколи Жулинського, вніс свіжі «відомості про життя, творчість і особистість Кобзаря, його епоху та оточення, місце в національній та світовій культурі, підсумував понад півторасторічний досвід вивчення всіх аспектів шевченкіани в українському та зарубіжному шевченкознавстві».

Цінним експонатом фондової колекції є також енциклопедія «Тарас Шевченко у пам'яті поколінь», видана з ініціативи членів національної Співки письменників Тернопільської області українською та польською мовами. У книзі зібрані цікаві відомості з творчої біографії Кобзаря, ілюстрації художньої спадщини, представлений пласт Шевченкіани у філателії, нумізматиці, геральдиці, екслібрисах, фотомистецтві та народній творчості. Окремими розділами презентовані пам'ятники Кобзареві в Україні та світі, переклади його творів у світовій літературі, розповідь про запровадження Державної національної премії імені Тараса Шевченка та її лауреатів. Є в енциклопедії «Тарас Шевченко у пам'яті поколінь» і своєрідна «книга рекордів», де зібрані відомості не тільки про спадщину митця (понад 250 поезій, 15 поем, 4 п'єси, 9 повістей, 835 творів живопису і графіки), а й

дані про найбільшу та найменшу за розмірами книгу, найбільші музеї, найпліднішого перекладача його творів англійською мовою Віру Річ (похована за власним заповітом біля підніжжя Тарасової гори), перший біографічний фільм, перше повне зібрання творів, унікальний «Кобзар» у шкіряній обкладинці та з вишитими сторінками, про оригінальний цикл «Музика до «Кобзаря»» Миколи Лисенка, що містить 87 творів різних жанрів і форм, та інші цікаві факти. Також тут розповідається про присвоєння імені поета природним та географічним об'єктам: Тарасів дуб в Полтаві, затока Шевченка в Аральському морі, Форт-Шевченко – місто в Казахстані, астероїд Кобзар, пік Шевченка на Кавказі (де також встановлено погруддя поета і бронзова меморіальна дошка на честь 175-річчя), кратер на Меркурії... Але, як підкреслив колектив авторів книги, світова Шевченкіана і надалі поповнюється новими дослідженнями, цікавим фактичним матеріалом, світлинами, документами та іншим, тож читачів чекають нові видання.

Науковці літературно-меморіального музею Юліуша Словацького також зробили свій внесок у дослідження шевченківської тематики. Тамара Сеніна, директор музею, здійснила літературно-краєзнавчі розвідки про перебування Т. Г. Шевченка на хуторі Вірля та «Тарас Шевченко – дорогами нашого краю». Авторка ґрунтовно вивчила праці українських літературознавців Миколи Дубини, Петра Жура, Володимира Рожка, Ярослава Поліщука, архівні матеріали, свідчення старожилів та буквально «пройшла слідами» Кобзаря дорогами Кременеччини. Відомий факт про те, що Шевченко, який мав, завдяки сприянню намісника Почаївської Лаври, у своєму розпорядженні кінний транспорт і, як сказали би нині, був мобільним. Таким чином, він міг мандрувати околицями Почаєва і побувати в навколишніх селах – Дунаєві, Бережцях, Куликові, Діброві, Савчицях, і, звичайно, – на мальовничому хуторі Вірля. Краєвиди сучасного хутора зі ставом та навколишніми лісами, де все дихає історією, дуже нагадують місце, описане Шевченком в повісті «Варнак». На підставі вищенаведених джерел Тамара Сеніна висловила власну переконливу думку про найбільш ймовірний маршрут Поета нашим краєм.

До фондів та бібліотеки музею надійшло чимало інших цікавих книг на шевченківську тематику – ювілейні видання «Кобзаря», вибрані твори Тараса Шевченка, літературно-художні видання, монографії, буклети.

А на завершення хочеться розповісти про книгу, що викликає дуже сильні емоції, як тільки береш її до рук. Невеличкого формату (14x10 сантиметрів) «Кобзар» в обкладинці, що кольорами нагадує маскувальне вбрання військовослужбовців, він дійсно адресований українським воїнам, які відстоюють свою державу на Сході. До збірки увійшли поезії Кобзаря, де найповніше виражена його любов до України і до волелюбного українського народу, який упродовж багатьох століть боровся за право жити у власній незалежній державі. Упорядником текстів та автором вступної статті

«Вогненне слово Кобзаря» є Сергій Гальченко - український літературознавець, кандидат філологічних наук, заслужений працівник культури України, заступник директора Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Епіграфом до «військового» «Кобзаря» упорядники вибрали пророчі слова Тараса Шевченка із поеми «Кавказ»: «Борітеся – поборете, вам Бог помагає! За вас правда, за вас слава і воля святая!», які ніколи не переставали бути актуальними, але по-особливому звучать в наші дні. Процитовані в січні 2014 року на Майдані Незалежності молодим вірменином із Дніпропетровщини Сергієм Нігояном, вони набули нового, сучасного, сильнішого змісту. А Шевченкове слово нині супроводжує наших захисників на передовій. І додає сили! Додає віри в перемогу!

Оксана ЗУБ – головний зберігач фондів

музею Юліуша Словацького